

Handläggare	Datum	Diarienummer
Bengt Ehlin		
Märit Gunneriusson Karlström	2014-01-07	BUN-2013-2140.33

Barn- och ungdomsnämnden

Uppföljning av Ungdomsteamets drogförebyggande arbete med grundskolans elever

Förslag till beslut

Barn- och ungdomsnämnden föreslås besluta

att med godkännande lägga rapporten till handlingarna.

Sammanfattning

Rapporten innehåller en redovisning av Ungdomsteamets verksamhet och hur nämndens bidrag till teamet används.

Ungdomsteamet arbetar med tidigt upptäckt av alkohol- och drogmissbruk hos grundskole- och gymnasieelever (12-20 år) och med sociala insatser för att motverka sådant bruk. Socialnämnden för barn och unga (SBN) har slutit ett avtal med Vård & bildning om öppenvårdsinsatser för barn och ungdomar 0-20 år där Ungdomsteamet ingår. Barn- och ungdomsnämnden (BUN) har delfinansierat verksamheten under 2013 med 850 000 kr och utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden (UAN) med 1 100 000 kr. För 2014 har UAN sänkt bidraget till 550 000 kr.

Rapporten visar att Ungdomsteamets insatser uppskattas av ungdomar, föräldrar och de skolor man har ett samarbete med. Det finns indikationer om att insatserna bidrar till att ungdomarna använder droger i mindre utsträckning efter kontakt med Ungdomsteamet. Vidare finns indikationerna på att både ungdomar och föräldrar mår bättre efter kontakt med och insats från Ungdomsteamet. Berörda skolor rapporterar att man är nöjda med insatserna.

Kontoret för barn, ungdom och arbetsmarknad

Carola Helenius-Nilsson
Direktör

Handläggare
Bengt Ehlin
Märit Gunneriusson Karlström

Datum
2014-01-07

Diarienummer
BUN-2013-2140.33

Uppföljning av Ungdomsteamets drogförebyggande arbete med grundskolans elever

Ungdomsteamet

Ungdomsteamet består av sex socionomer och tre sjuksköterskor med en gemensam chef. Man erbjuder urinprovskontroll, samtal och olika behandlingsprogram för drogavvänjning och familjestöd kopplat till misstankar om missbruk. Det är en frivillig råd- och stödsats och det finns inget remisstvång. Man vänder sig till alla högstadieskolor och gymnasier i kommunen, kommunala såväl som fristående skolor. Skolorna får återkommande information och erbjudanden om teamets verksamhet.

Chefen för Ungdomsteamet, bedömer att ca två tredjedelar av teamets insatser riktar sig mot gymnasiet och en tredjedel till grundskolan. Av kommunens 35 högstadieskolor har man regelbunden kontakt med 22 skolor. Vid besök på ungdomsteamet i december 2013 uppger man att man just då hade kontakt med ett 100-tal elever. På ett helt år möter man/har man kontakt ca 580 ungdomar på ett år varav ca 300 lämnar urinprov. Man uppskattar att en fjärdedel av dessa är grundskoleelever.

Aktualisering

Ungdomarna aktualiseras av skolan, föräldrar och socialtjänst, ungefär en tredjedel vardera. Tendensen är dock att andelen ungdomar där föräldrarna initierar kontakten ökar. Skolorna reagerar på och aktualiserar elever på grund av frånvaro, tveksamma kamratkontakter, beteendeförändringar eller att eleven är hängig och trött. Misstanke om missbruk finns nästan alltid i bakgrunden och lärarna är ganska träffsäkra i sina misstankar, menar man på Ungdomsteamet. Det kan också ha ett värde att konstatera att det *inte* är fråga om missbruk för att hitta rätt insatser i nästa led.

De flesta ungdomar som kommer till Ungdomsteamet och ska lämna urinprov för narkotikaanalys skriver ett tre månaders kontrakt på provtagning. Om ungdomen lämnar positiva prov under perioden förlängs ofta kontraktet med ytterligare tre månader.

Allmänt om bruket av droger

Enligt uppgift från Ungdomsteamet så handlar 20 procent av ärendena om alkoholproblematik. När det gäller droger så är cannabis den vanligaste drogen hos ungdomar som Ungdomsteamet möter. Av de ungdomar i årskurs 9, som i undersökningen Liv och

Hälsa angett att de prövat/ använt narkotika någon gång, svarar 83 procent att det gällt cannabis. Det är en minskning sedan 2011 då 88 procent svarade cannabis av de som prövat på narkotika i årskurs 9. Andra droger som förekommer enligt Liv och Hälsa är Spice (47 procent), amfetamin (23 procent) och kokain (27 procent). Se Tabell 1.

Tabell 1. Grundskoleelevers erfarenhet av hasch/marijuana (cannabis) uppdelat på årskurs.

Vilken slags narkotika har du någon gång prövat/använt?		Vilken slags narkotika har du någon gång prövat/använt?		Vilken slags narkotika har du någon gång prövat/använt?		Vilken slags narkotika har du någon gång prövat/använt?	
Årskurs	Prevalens (%)	Årskurs	Prevalens (%)	Årskurs	Prevalens (%)	Årskurs	Prevalens (%)
Årskurs 9	91,8	Årskurs 9	86,1	Årskurs 9	87,8	Årskurs 9	82,8
Årskurs 2	93,8	Årskurs 2	94,2	Årskurs 2	96,2	Årskurs 2	93,0
Insamlingsår:2005		Insamlingsår:2007		Insamlingsår:2011		Insamlingsår:2013	

Källa: Liv och Hälsa 2013

Urinprov

Urinprovskontroll utgör en stor del av teamets verksamhet. Normalt är man tre sjuksköterskor som hanterar proverna men under 2013 har man haft en extra sjuksköterska anställd för att hinna med efterfrågan. Det blir ofta kö till urinproven men ungdomar 16 år och yngre prioriteras. Urinproven tas med kort varsel för att förebygga fusk och kontrollen är rigorös. Eleven kallas med sms och föräldrarna informeras samtidigt. Resultaten delges alltid skolan och föräldrarna, oberoende av vem som aktualiserat eleven. Innan eleven börjar lämna urinprov skrivs ett avtal med eleven och föräldrarna där de godkänner att uppgift om urinprov lämnas till elevhälsoteamet på skolan.

Behandlingsprogram

Teamet erbjuder, vid sidan av enskilda kontakter och samtal, ett antal manualbaserade behandlingsprogram. Här är några exempel:

- FFT-Cannabis. FFT står för Funktionell familjeterapi, en arbetsmodell som kombineras med haschavvänjning. Här träffar man eleven och dennes föräldrar 10-15 ggr under 6 månader.
- Community Reinforcement Approach¹, en KBT-baserad modell där man arbetar med att identifiera det som utlöser missbruket och lär ungdomen att hitta vägar till självkontroll. Även

¹ Ingår under Specialdesignade program i statistiken.

här rör det sig om 10-15 träffar; ibland bara med ungdomen själv, ibland också med föräldrarna.

- Addis-Ung¹ som är ett sätt för ungdomen att kartlägga om det handlar om missbruk och hur missbruket ser ut. 3-5 träffar.
- Problematiskt datorspelande¹ är ett annat problem som skolan och föräldrar kan be om hjälp med. Här erbjuds 5-7 samtal som går ut på att ungdomarna ska hitta sina egna vinster med att göra något annat än att bara spela.

Statistik, brukarundersökning och forskning om Ungdomsteamet

Nedanstående tabeller ger en bild av ungdomsteamets insatser och omfattningen av deras kontakter med ungdomar och familjer.

Tabell 2. Besöksstatistik för ungdomsteamet 2010-2013 FFT-Cannabis 13-17 år

	Nya i programmet	Samtal/ urinprov	Fullföljt program	Avbrutit program
2010	7	---	5	---
2011	11	79	4	2
2012	20	142	7	2
2013	33	215	16	8

Källa: Statistik från SBN.

Kommentar: FFT-Cannabis är ett kombinerat program för familjebehandling enligt en särskilt manual och ett program för haschavvänjning. 10-30 procent är flickor beroende på redovisningsår.

Tabell 3. Besöksstatistik för ungdomsteamet 2010-2013 Specialdesignade program 13-17 år

	Nya i programmet	Samtal/ urinprov	Fullföljt program	Avbrutit program
2010	62	568	20	6
2011	92	318	6	1
2012	104	152	5	1
2013	130	235	22	14

Källa: Statistik från SBN.

Kommentar: Specialdesignade program är anpassade efter respektive elevs behov men bygger på olika manualbaserade metoder. 25-40 procent är flickor beroende på redovisningsår.

Tabell 4. Sammanställning av provtagning, grundskolan 2013

	2010	2011	2012	2013*
16 år	32	32	55	37
15 år	30	22	25	20
14 år	10	4	13	6
13 år			3	2
Antal elever	72	58	96	65
Antal urinprov	476	483	876	741

Källa: Statistik från SBN.

Kommentar: * 2013 avser fram till och med oktober. Andelen flickor-pojkar går inte att utläsa ur statistiken.

Blir ungdomarna drogfria efter kontakt med Ungdomsteamet?

Av 35 ungdomar som haft kontakt med Ungdomsteamet fram till oktober 2013 och där kontakten avslutats var 33 drogfria vid avslut. 2 ungdomar placerades utanför hemmet. Tabell 1 och 2 ovan anger hur många som fullföljt resp. program. Enligt uppgift från chefen för Råd och stöd inom Vård och Bildning, betyder det i regel också att ungdomarna är drogfria.

Utvärdering och forskning

Ungdomsteamet använder ett utvärderingssystem som kallas Journal Digital. Ungdomar och föräldrar fyller i ett självskattningsformulär före och efter insatsen. När det gäller insatsen FFT-Cannabis finns en datainsamling som avser 2009-2013. 43 ungdomar och deras familjer påbörjade under denna period en behandling. 27 ungdomar genomförde hela behandlingen om sex månader och de flesta ungdomarna var 17 år vid behandlingsstart. Den självskattade symtombelastningen hos ungdomarna sjönk från 59 till 41 efter behandlingen. För mammorna rapporterades en förändring av symtombelastningen från 40 till 22 och för papporna från 28 till 16. Det indikerar att insatsen förbättrar situationen för familjerna. (Källa: FFT-Cannabis – en utvärdering; Carlsson, Gardelöf-Nordström, Uusitalo. Regionförbundet Uppsala län och Uppsala Universitet). Av de 27 ungdomar som genomförde hela behandlingen var 18 helt drogfria när den avslutades.

Ungdomsteamet medverkar i ett forskningsprojekt som leds av fil.dr. Erika Comasco, Institutionen för Neurovetenskap, Uppsala universitet. Projektet handlar om i vad mån Ungdomsteamets insatser har effekt på ungdomar bruk av alkohol och droger. Studien är dock på ett mycket tidigt stadium och det finns ännu inga slutsatser att rapportera. En förstudie beräknas vara klar om ett år och studien i sin helhet om två år. I vad mån studien kommer att visa om elevernas skolresultat förbättras genom ungdomsteamets insatser har inte gått att få besked om.

Det finns en utvärdering av ungdomsteamets arbete med överdrivet dataspelande från september 2013. Den är gjord av Patrick Prax och Juho Karvinen på Institutionen för informatik och media vid Uppsala universitet. Den är ganska allmänt hållen och det är svårt att utläsa några tydliga resultat. Forskarna uttrycker sig allmänt uppskattande om ungdomsteamet och menar att de är framgångsrika i arbetet med problematiskt spelande och att insatsen är effektiv ur ekonomisk synvinkel. Vilka resultat man bygger den slutsatsen på är dock svårt att utläsa ur rapporten.

Brukarundersökning

En brukarundersökning har nyligen (2013) genomförts inom Vård och bildning där Ungdomsteamet ingår. Ungdomar och föräldrar har fått svara på frågor som ger en bild av hur nöjda de är med bemötande och insatser. Svaren går inte att redovisa just för Ungdomsteamet utan de redovisas för Ungdomscentrum där Ungdomsteamet ingår. Drygt hälften av de svarande omfattas dock av Ungdomsteamets verksamhet så svaren ger rimligtvis en bra indikation på hur verksamheten uppfattas. Brukarnas helhetsuppfattning av verksamheten får NKI-värde² 8.22 och frågan hur bra verksamheten är i jämförelse med det bästa stöd som finns att få får NKI-värde 7.90. Det är generellt sett höga värden.

Vad tycker skolorna?

Enkät till rektorer inom grundskolan

Inför redovisning till nämnden genomfördes i december 2013 en snabbenkät till rektorerna på 35 högstadieskolor. 20 av rektorerna svarade. Av dessa hade 13 haft kontakt med ungdomsteamet. 11 rektorer svarade att kontakten gällde misstänkt eller pågående missbruk medan 5 svarade att det gällde problematiskt datorspelande. (Flera svarsalternativ var möjliga.)

För eleverna med misstänkt eller pågående missbruk svarade rektorerna i 10 av fallen att eleverna fått en insats från ungdomsteamet medan endast en rektor visste att en insats gjorts för elever med problematiskt datorspelande. Rektorerna svarade att kontakten med ungdomsteamet bidrog till att elevernas skolsituation förbättrades i stor eller viss utsträckning i totalt 11 av fallen. Likaså var rektorerna mycket nöjda eller ganska nöjda med det stöd man fått av ungdomsteamet i 11 av fallen.

De skolor som inte haft kontakt med ungdomsteamet under läsåret uppger att det beror på att man inte haft problem med elever med missbruk av droger eller överdrivet datorspelande.

Kommentarer från vissa grundskolor och gymnasier

Sju grundskolor har beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på samarbetet med Ungdomsteamet. Vi har fått in följande svar:

Jag arbetar som skolsköterska på Ekebygymnasiet och vi har ett mycket bra samarbete med ungdomsteamet på många sätt. Vi samarbetar med elever som går där för urinprovstagning o deras familjer så att skolan tillsammans med ungdomsteamet gör att de har bra närvaro i skolan och stöd för att gymnasiet ska slutföras med

² NKI-värde står för Nöjd Kund Index, på en skala 0-10 där 10 är bäst.

betyg. Jag har följt ungdomsteamet länge och hur de nu har en mycket välfungerande verksamhet i många områden som stöd för elever o familjer. Vi i skolan ser hur ungdomar idag har mer dataspelsberoende, droger och aggressions besvär detta har ökat och då måste det finnas en enhet där de kan få hjälp. / ... / *Sabrina Österman Pauksens, skolsköterska, Ekebygymnasiet*

Gränbyskolan tycker / ... / att samarbetet med Ungdomscentrum är mycket viktigt. Det är värdefullt och gynnar eleven/ungdomen att vi från skolans sida kan ta direkt kontakt med dem för till exempel urinprov. Det är även värdefullt med det samarbete och delaktighet som det ofta medför, att föräldrar samtycker till att skolan får information om provsvar, att vi kan ha en kontakt kring eleven/ungdomen/familjen. Jag träffar även representant från Ungdomsteamet på SSP. Att samverka på så vis att vi från olika instanser träffas regelbundet underlättar samarbete i både individfall som mer övergripande frågor. Att ha en personlig kontakt är mycket viktig i vårt arbete tillsammans! Allt detta gynnar förstås ungdomen/familjen som får snabb, trygg information och möjlighet till hjälp. /*Lisa Blom, skolkurator, Gränbyskolan*

Dessutom har kuratorer och rektorer vid fem gymnasieskolor kontaktat Ungdomsteamet och utredarna har fått ta del av deras synpunkter. Alla fem uttrycker stor uppskattning av insatserna för berörda ungdomar och det smidiga samarbetet mellan skolorna och Ungdomsteamet.

Slutsats

Uppföljningen visar att Ungdomsteamets insatser uppskattas av ungdomar, föräldrar och de skolor man har ett närmare samarbete med. Det finns indikationer om att insatserna bidrar till att ungdomarna använder droger i mindre utsträckning efter kontakt med Ungdomsteamet samt att både ungdomar och föräldrar mår bättre efter kontakt med och insats från Ungdomsteamet. Berörda skolor rapporterar att man är nöjda med insatserna.

Det vore värdefullt om Ungdomsteamet i framtiden även kunde presentera utvärderingar som belyser om ungdomarnas skolprestationer och närvaro i skolan påverkas positivt av teamets insatser.